

ADANA DEMİRSPOR VE ADANASPOR FUTBOL TARAFTARLARININ ŞİDDET EĞİLİMLERİ

Pervin BİLİR¹

Levent SANGÜN²

ÖZET

Futbolda şiddet olaylarının çıkmasında fanatik ve holigan olarak adlandırılan taraftarların payının büyük olmasına rağmen, genel taraftar kitlesinin şiddete eğilimli olması ve olaylara dahil olması, şiddetin daha büyük boyutlara ulaşmasında önemli rol oynamaktadır. Spor sahalarında yaşanan şiddet ve saldırganlık eylemlerinin gittikçe artan boyutlara ulaşması ve sokaklarda taraftarların polisle veya takımların taraftarlarının birbirleri ile çatışmaları toplumsal dokunun zedelenmesine neden olmaktadır. Yapılacak bilimsel çalışmalar ışığında düzenlemelerin yapılması, şiddet olaylarının önlenmesinde daha etkin bir yol sunacaktır. Bu çalışma ile, Adana ilinin en eski ve ezeli iki rakip takımı olan ve her karşılaşmalarında çıkan şiddet olayları ile anılan, Adanaspor ve Adana Demirspor futbol taraftarlarının demografik özellikleri ile şiddet eğilimlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmanın bulgularında, Adana Demirspor taraftarlarının eğitim düzeylerinin yüksek ve daha fazla meslek sahibi oldukları, Adana spor taraftarlarının, daha genç ve daha çok öğrenci kitlesinden oluştuğu ve şiddet eğilimlerinin Adana Demirspor taraftarlarına göre daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Adanaspor, Adana Demirspor, Sporda Şiddet

VIOLENCE TRENDS OF ADANA DEMİRSPOR AND ADANASPOR SOCCER FANS

ABSTRACT

Although fans called as fanatics and hooligans have a large share concerning aggressive behaviors in football; the tendency to violence of general fan mass and their contribution to the cases have a significant role for the increase of violence to alarming levels. Gradual increase in the amount of violence and aggression in sports areas and the conflict between fans and police or the conflict between the opponent teams' fans bring forth damage to the social structure. Arrangements in the light of scientific studies will present a more effective way in preventing violence.

In this study; the purpose is to expose the demographic characteristics and tendency to violence of the fans of two arch-rivals and the primal teams Adanaspor and Adana Demirspor in Adana Province. With the results of this study, it was determined that Adana Demirspor supporters have higher education level and have a higher employment level whereas Adanaspor supporters are young, mostly students and have more tendency to violence than Adana Demirspor fans.

Keywords: Adanaspor, Adana Demirspor, Violence in Sport

¹Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spor Yöneticiliği Bölümü Adana/Türkiye. Yazışmadan Sorumlu
Yazar: e mail: pbilir@cu.edu.tr

²Çukurova Üniversitesi Adana Meslek Yüksekokulu, Adana/Türkiye Isangun@cu.edu.tr

GİRİŞ

Bir amaç için mücadele anlamına gelen oyun, gerilim ve mutlu olma duygusu eşliğinde, belirli kurallar çerçevesinde, zaman ve mekân sınırları içinde gerçekleştirilen, yaşamın rutininden farklılığa uzanan iradî bir eylem ve faaliyettir [1]. Futbol bir spor oyunudur. Ancak, eski çağların sportif faaliyetlerinden sosyolojik açıdan çok farklı bir yerde duran futbol oyunu, özellikle 20.Yüzyılda kazanmış olduğu kitleleşme, farklılaşma, örgütlenme, profesyonelleşme, endüstrileşme, ticarileşme, siyasallaşma, bilimselleşme gibi özellikleriyle modern toplumun temel niteliklerini de yansıtan bir olgudur [2]. Birçok insan için, en heyecan verici oyun ve hayatın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilen futbol, diğer birçok insan için ise, oyun ve hobi olmanın ötesinde farklı anlamlar taşımaktadır. İşte futbola bir oyundan çok, farklı anlamlar yükleyenler ve büyük öneme sahip olduğuna inanmakta olan futbol taraftar gruplarının ortaya çıkması, ekonomik alandaki yeni-liberal uygulamaların hızlanması ve toplumsal etkilerinin daha hissedilir hale gelmesiyle paraleldir. Özellikle 1970'lerde Avrupa'da taraftar gruplarının gelişimi ve 1980'lerle beraber Türkiye'de gerçek anlamda ortaya çıkmaya başlayan öncü örgütlülükler böyle bir duruma işaret eder [3]. Ülkemizde 1980 darbesinin de etkisiyle depolitize olmuş toplumsal kesim, futbolu bir hobi, heyecan verici bir oyun olmaktan çok, daha büyük öneme sahip bir şey olarak algılamaya başlamış, bu kesimler tarafından futbol, ölüm-kalım mücadelesi olarak görülüp hayatının merkezine oturtulmuş, taraftarlar futbol takımlarıyla kendilerini özdeşleştirmeye başlamışlar. Futbol endüstrisinin en önemli destekleyici faktörü de bu taraftarlık olgusu olmuştur. Taraftarlık, temel itibarıyla takıma gönül veren kişilerin katılımı ile gerçekleştirilen bir kent ritüelidir. Bir futbol derneğine üye olmak kişiye, bir aileye, bir takıma ait olma duygusu, mutluluğu vermekte ve kişiye sosyal statü kazandırmaktadır [4]. Takımına bağlı olan, onu ya da sporcularını takip eden, onlara olumlu duygular besleyen, onları destekleyen ve futbolla ilgili arzularını bu şekilde karşılayan kişiye taraftar denilmektedir [5]. Taraftar kavramı, kişilerin takımını sevmesi, ona duygusal olarak bağlanmasını, holigan ve fanatik kavramları ise kişilerin saldırgan davranışlar içinde bulunmasını ifade etmek için kullanılmaktadır. Futbol holiganları, her ne kadar bir takıma bağlı gibi gözükseler de, takımın skoru veya başarısı onlar için pek de önemli değildir. Holiganların amacı, sadece olay çıkartmaktır [6]. Bir zamanlar futbol kaynaklı şiddet olayları sadece bir İngiliz hastalığı olarak yorumlanmış fakat çok geçmeden bu hastalığın bulaşıcı olduğu görülmüştür. Futbol holiganizmi sadece futbolun beşiği İngiltere'de değil, kara Avrupa'sında, Güney Amerika'da, İtalya'da kendini göstermiş ülkemizde ise özellikle son yıllarda üzücü sonuçlar doğurmuştur. Futbol tarihindeki ilk ve en dehşet verici şiddet olayları ile karşılaşan İngiltere, bu yüzden futbol holiganizmi ile mücadeleye diğer ülkelere önce başlamış, tedbirleri erken almak zorunda kalmış ve bu alanda diğer ülkelere öncülük etmiştir [7].

Şiddet ve saldırganlık kavramları birbirlerinin yerine kullanılmakla birlikte şiddet kavramının daha genel ve saldırganlığı da kapsayan bir durum, saldırganlığın ise saldırgan eylemde bulunmaya yönelik içsel yatkınlığı gösteren bir kişilik özelliği olduğu söylenebilir. Baron ve Richardson'a göre; canlı bir varlığa zarar verme veya onu incitme amacı güden ve böyle bir davranıştan kaçınmak isteyen birisine yöneltilen herhangi bir davranıştır [8]. Karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri ya da birkaçı doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak diğerlerinin veya bir kaçının bedensel bütünlüğüne veya törel ahlaki/moral/manevi bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve sembolik ve kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa orada şiddet vardır [9]. Erten ve Ardalı, şiddet davranışlarını şu şekilde tanımlamaktadır; insanlarda şiddet kullanma, kanuna uymamak, kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onurunu kırmak, sükûnet ve huzura son vermek; birinin hakkını çiğnemek, hırpalamak, incitmek, canını acıtmak için zor kullanmak; yıkıcı davranışlarda bulunmak, aşırı derecede öfke ifade etmek şekillerinde kendini

gösteren davranışlardır [10]. Sekot, sporda şiddetin eski çağlardan beri var olduğunu ifade ederken, sporun ticarileşmesi ve profesyonelleşmesi ile birlikte yeni formlar kazandığına vurgu yapmaktadır [11].

Ülkemizde spor müsabakalarında, özellikle futbol maçlarında ortaya çıkan saldırgan ve hakaret dolu yaklaşımlar toplumsal dokunun zedelenmesine neden olmaktadır. Yakın geçmişimizde ülke gündemini meşgul eden olayların başında gelen Bursaspor, Diyarbakır spor karşılaşması, sporun nasıl bir ayrımcılık motivasyonuna zemin hazırlayan bir alana dönüştüğünün de önemli örneklerinden biridir. Yine her Diyarbakır spor maçında, batı takımlarının taraftarlarının açtıkları ayrımcılık içeren pankartlar da toplumsal birlikteliğin yeniden inşası konusunda aciliyet dolu sinyaller vermektedir. Elazığspor, Malatyaşpor maçında ortaya çıkan etnik kimlik üzerinden hakaretler bu durumun açık örneğidir. Sporun dilinin, dışlama ve ötekileştirme üzerine kurulduğu ülkemizde bu sorun, sadece etnik ayrımcılık değil, aynı zamanda yoksul kitlelerin bir kimlik manipölasyonunu da içermektedir. Büyük takımların maçlarında ortaya çıkan sopalı, bıçaklı ve bazen de silahlı olaylar halk kültürünü bir bütün olarak olumsuz etkilemektedir. Yine yabancı takımların taraftarlarıyla çıkan kavgalar sonucunun ölümlerle sonuçlandığına da bu ülke tanık olmuştur [12]. Futbolda saldırganlık ve şiddet yalnızca taraftarlar arasında olmamakta, saha içinde de kural dışı hareketler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Sertlik ve şiddet, oyunun doğası değil, sosyal ilişki içinde futbola bakış açısından kaynaklanan ve kontrol altına alınması gereken bir davranış bozukluğudur [13]. Spor sosyolojisi ve psikolojisi alanında yapılan araştırmalar, sporun, toplumsal yapının bir yansıması olduğunu göstermektedir. Spor sahalarındaki seyircilerin takım tutma ve bir takımın taraftarı olmalarına bağlı olarak saldırganlıklarını da bu yapı içerisinde ele alıp incelemek gerekir [14]. Yaklaşımlarında çeşitli farklılıklar bulunsa da taraftarın kimliğinin anlaşılması üzerine yoğunlaşan, tarihsel ve sosyal bağlarını ve şiddet eğilimlerini tanımlamaya çalışan ve sporda şiddete neden olan unsurlarla ilgili literatürde birçok çalışma vardır [15-23].

Bu çalışmanın taraftarlarla ilgili verilerinin toplandığı Adanaspor ve Adana Demirspor kulüpleri Adana'nın en eski kulüpleri arasında yer almaktadır. Adanaspor, 1954 yılında kurulan bir kulüptür. 1996 yılında, Genel Kurul Kararı ile şirketleşme yolunda ilk adımı atarak Adanaspor Spor Faaliyetleri A.ř. adını almıştır. şirket hisselerinin Uzan ailesine geçmesinden sonra bu aile 2003 yılından itibaren yaşadığı ekonomik sorunlar yüzünden zor durumda kalmış ve bu yüzden 2005 yılı aralık ayında şirketin tasfiyesi istenmiştir. Adanalıların büyük mücadeleleriyle, Türkiye Futbol Federasyonu'nun 9 Haziran 2006 tarihli toplantısı sonucu Adanaspor adıyla, 2006-2007 sezonunda halen kulüp başkanlığı görevini yürüten Bayram Akgöl'ün önderliğinde, Bank Asya 1.Lig'inde hizmet vermeye devam etmektedir [24,25]. Turbeyler, Adanaspor'un taraftar grubudur. Adana'nın en önemli ekonomik tarım ürünleri olan pamuk bitkisinin beyazı ve narenciye ürününün turuncusu Adanaspor'un renklerini oluşturmuştur. Adana Demirspor Kulübü 1938 yılında kurulmuş ve 1940 yılında tescil edilmiştir. Kulüp 1969 yılına kadar Devlet Demir Yolları (DDY) bünyesinde faaliyetlerini sürdürmüştür. 2004 yılından itibaren PTT 1. Lig'de mücadelesine devam etmektedir. şimşekler adıyla anılan taraftar grubu bulunmaktadır [24,26]. Yıldırım ve Uçar'ın ifadeleriyle Adanaspor ve Adana Demirspor kulüpleri arasındaki farklılıklar şu şekilde ortaya konulmuştur: "Adanaspor, 60'lı yıllarda Adana Demirspor'un kentte gittikçe büyüyen bir prestij unsuru ve buna bağlı bir rant kapısı olmaya başlaması ile birlikte, pastadan yeterli payı alamadığına inanan ve bunu da Adana Demirspor'un iç karışıklıklarına ve şike söylemlerine dayandıran, çoğunlukla esnaf ve küçük işletme sahipleri tarafından kurulmuştur. Demirspor'un kökenleri ise demiryolu çalışanlarına dayanır, ancak zamanla yörenin en önemli kulübü haline gelmesiyle birlikte, büyük toprak sahiplerinin de içinde yer almak istediği bir oluşum haline gelir. Böylece, alt ve üst sınıfların bir karışımı ile

camianın yapısı şekillenir. Adanaspor ise daha orta sınıf bir tabana dayanır. Demirspor 50-70 arası önemli başarılar elde ederek yıldızını parlatırken, popüler olmanın getirdiği dejenerasyona da maruz kalmıştır. Arkadan gelen Adanaspor bu durumu lehine çevirip, kolej takımı havası ile 70 ve 80'lere damgasını vurur. Kenti Avrupa'da temsil eder. Her ne kadar Adanasporlular, Demirspor'u kurum kökenli olması nedeniyle, Ankara takımı olmakla suçlasalar da, Adanaspor da, futbol federasyonunun ikinci ligleri kurma kararı ile şehir takımları kurdurma furusına bağılı olarak hayata geçmiştir. Dolayısıyla merkezi etkinin iki takım üzerinde de etkisi vardır. 90'lar ve 2000'lerle birlikte Adanaspor'un şirket halini alması, rekabeti yeni bir boyuta sokar; sınıfsal zemin daha net ayrılmıştır. Ancak Adanaspor'un şirket olması, yerel siyasetin ve çekişmelerin tekrar Adana Demirspor'a odaklanmasına neden olur. Adana'da, Demirspor için para harcamak hatta para batırmak bir seviye haline gelir. Taraftar kültürü açısından ise durum daha nettir: Demirspor'un yıllardır tek bir tribün grubu olarak kalmayı başarması, grubun muhalif bir damara sahip olması, kulübün kapanma sürecinde yaptıkları eylemlerle kötü gün dostu olduklarını ortaya koymaları ile yurt çapında dikkat çeken bir oluşum halini almıştır. Adanaspor tribünleri ise yıllarca bölünmüş olmanın dezavantajını çekmiştir, son yıllarda başarıların artması ile birlikte yeniden bir araya gelme çabaları ortaya konur. Özetle iki takım arasındaki rekabet, köklerden ziyade yeni gelişen durumlardan beslenir" [27].

Futbolda şiddet olaylarının çıkmasında fanatik ve holiganların payının büyük olmasına rağmen, diğer taraftarların şiddete eğilimli olması ile holigan ve fanatiklerin başlattıkları şiddet olaylarına dâhil olması, olayların daha da büyümesine neden olmaktadır. Spor sahalarında yaşanan şiddet eylemlerinin gittikçe artan boyutlara ulaşması ve şehir sokaklarında taraftarların polisle veya diğer takımın taraftarlarıyla çatışmaları sporda şiddeti önemli bir olgu olarak karşımıza çıkarmaktadır. Bu olgunun bilimsel olarak incelenmesi önlemlerin daha etkili alınmasında rol oynayacaktır. Bu çalışmada, Adana ilinin en eski ve ezeli iki rakip takımı olan Adanaspor ve Adana Demirspor futbol taraftarlarının demografik özellikleri ile şiddet eğilimlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Betimsel bir çalışma olan bu çalışmada veriler tesadüfî örneklem yöntemi ile 186 taraftardan elde edilmiştir. Veriler, Kapıcıoğlu'nun şiddet algısı anketinde [28], bazı değişiklikler yapılarak oluşturulan anket ile toplanmıştır. Verilerin analizinde frekans ve yüzdeler dağılımlar gibi betimleyici istatistik teknikler kullanılmıştır. Araştırmaya katılan taraftarların futbolla ilgili belirlenen ifadelere verdikleri yanıtların belli gruplar altında toplanmasında faktör analizinden yararlanılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda 5 faktör ortaya çıkmıştır. Faktörlerin dağılımına bakıldığında One-Sample Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda birinci ve ikinci faktörlerin normal dağılışı gösterdiği, üçüncü, dördüncü ve beşinci faktörlerin göstermediği saptanmıştır. Normal dağılışı gösteren faktörlerde ikili karşılaştırmalarda t-testi, ikiden fazla karşılaştırmalarda ise tek yönlü varyans analizi, normal dağılışı göstermeyen faktörler için ise ikili karşılaştırmalarda Mann Whitney U testi, ikiden fazla karşılaştırmalar için ise Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Anketin güvenilirliği için yapılan analiz sonucunda Cronbach's Alpha değeri 0.78 olarak saptanmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan, Adanaspor taraftarlarının 109'unun erkek, 1'inin kadın, Adana Demirspor taraftarlarının ise, 60'ünün erkek 16'sının kadın olduğu görülmüştür. Takım taraftarlarının diğer demografik özellikleri aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 1. Takım taraftarlarının yaş dağılımları

Yaş Aralığı	Adana Demirspor		Adanaspor	
	f	%	f	%
10-15	3	3,9	4	3,6
16-20	25	32,9	80	72,7
21-25	25	32,9	17	15,5
26-30	8	10,5	6	5,5
31-35	11	14,5	2	1,8
35>	4	5,3	1	0,9
Toplam	76	100,0	110	100,0

Çalışmaya katılan takım taraftarının yaş dağılımına bakıldığında, Adanaspor taraftarlarının çoğunun %72,7 ile 16–20 yaş aralığında, Adana Demirspor taraftarlarının çoğunun 16–25 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Taraftarların eğitim durumu

Eğitim Durumu	Adana Demirspor		Adanaspor	
	f	%	f	%
İlkokul	7	9,2	11	10,0
Ortaokul	7	9,2	15	13,6
Lise	37	48,7	60	54,5
Üniversite	25	32,9	24	21,8

Taraftarların eğitim durumu dağılımları incelendiğinde, Adana Demirspor taraftarlarının %48,7’si lise, %32,9’u üniversite, Adanaspor’un ise %54,5’inin lise, %21,8’inin de üniversite mezunu oldukları görülmektedir.

Tablo 3. Taraftarların meslek dağılımı

Adana Demirspor			Adanaspor		
Meslek	f	%	Meslek	f	%
Öğrenci	34	44,8	Öğrenci	68	61,9
Serbest Meslek	29	38,2	Serbest Meslek	32	29,1
Kuaför	1	1,3	Kuaför	4	3,6
Devlet memuru	5	6,6	Devlet memuru	1	0,9
Doktor	3	3,9	İşçi	1	0,9
Hemşire	2	2,6	Teknisyen	1	0,9
Tiyatro	1	1,3	Sporcu	3	2,7
Bankacı	1	1,3	-	-	-

Taraftarların meslek dağılımları incelendiğinde, serbest meslek grubunun en yüksek meslek grubunu oluşturduğu ve Adana Demirspor’da %38.2 ve Adanaspor’da ise %29.1’lik yüzdelle yer aldığı görülmektedir. Öğrencilik ne kadar meslek olarak tanımlanmasa da, bu gruba burada yer verilmiştir. Öğrencilerin Adana Demirspor’da %44.7, Adanaspor’da ise %61,8’lik bir yüzdelle yer aldıkları görülmektedir.

Tablo 4. Taraftarların gelir durumu

Gelir Durumu	Adana Demirspor		Adanaspor	
	f	%	f	%
0-750	15	19,7	21	19,1
751-1500	11	14,5	22	20,0
>1500	8	10,5	3	2,7
İşsiz	42	55,3	64	58,2

Taraftarların gelir dağılımına bakıldığında işsizlerin büyük çoğunlukta olduğu, Adana Demirspor'un %55,3, Adanaspor'un ise %58,2'sinin işsiz oldukları görülmektedir. Bu işsiz kesimin diğer tablolara bakarak, büyük bölümünün öğrenci kesimi olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 5. Taraftarların şiddet olaylarına karışma durumu

Olaylara Karışma	Adana Demirspor		Adanaspor	
	f	%	f	%
Evet	22	28,9	47	42,7
Hayır	54	71,1	63	57,3

Taraftarların şiddet olaylarına karışma dağılımına bakıldığında, Adana Demirspor taraftarlarının %28,9'unun, Adanaspor taraftarlarının ise %42,7'sinin şiddet olaylarına karıştıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo 6. Taraftarların şiddet eğilimleri arasındaki anlamlı fark durumu

Faktör Yapıları	Takımlar	N	X±SS	Min-Max (Median)	p
Kavgaya Hazır Yapı	A.Demirspor	76	17,6±6,2	7-30 (17,5)	0,226
	Adanaspor	110	18,9±7,1	7-35 (18,0)	
Savunmaya Hazır Yapı	A.Demirspor	76	12,5±3,8	4-20 (13,0)	0,000
	Adanaspor	110	14,8±3,9	4-20 (15,5)	
Tartışmaya Hazır Yapı	A.Demirspor	76	8,6±2,6	3-14 (9,0)	0,748
	Adanaspor	110	8,5±3,2	3-15 (8,5)	
Sinirli Yapı	A.Demirspor	76	8,6±3,2	3-15 (8,5)	0,000
	Adanaspor	110	10,2±3,0	3-15 (11,0)	
Sakin Yapı	A.Demirspor	76	3,0±1,5	1-5 (3,0)	0,360
	Adanaspor	110	3,3±1,5	1-5 (3,0)	

Adana Demirspor ve Adanaspor taraftarlarının şiddet eğilimlerine yönelik hazırlanan ifadelerin hangi gruplar altında toplandığına bakmak için yapılan faktör analizinde, dağılımın Tablo 6'da görülen 5 faktörel yapıya ayrıldığı görülmüştür. Bu faktör yapıları arasında taraftarların arasındaki anlamlı farka bakıldığında; "savunmaya hazır yapı" anlamlı(p>0,01) olup, her iki takımın ortalaması ortanca değerinin altında ve Adanaspor'un ortalaması, Demirspor'dan daha yüksek olup, Adanaspor taraftarının savunma yapısı daha yüksektir. "Sinirli yapıda" her iki takım taraftarları arasındaki fark anlamlı(p>0,01) olup, Adanaspor taraftarının ortalaması ortanca değerinin altında, Demirspor'un ortalaması ise ortanca değerinin biraz üstünde bulunmuştur. Adanaspor taraftarının daha sinirli yapıda olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Adanaspor ve Adana Demirspor iki ezeli rakip takım olarak Adana ilinin önemli iki marka değerindeki takımıdır. Her iki takımın taraftarlarının yaş dağılımına bakıldığında, Adanaspor taraftarlarının çoğunluğunun 16–20 yaş aralığında, Adana Demirspor taraftarlarının çoğunluğunun 16–25 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Adanaspor taraftarlarının Adana Demirspor'a göre daha genç bir taraftar kitlesine sahip olmasına rağmen, her iki takımın taraftar kitlesinin de genç potansiyele sahip olduğu söylenebilir. Ülkemizde taraftarlar üzerine yapılan çalışmalarda yaş durumuyla paralel sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuç, Türkiye nüfusunun önemli bir kısmının genç olmasına ve futbola genç kesimin yoğun ilgi göstermesine bağlanabilir. Acet'in yaptığı çalışmada [29], 15-29 yaş grubundaki seyircilerin oranının %73,1 olduğu, Taşğın'ın yaptığı çalışmada [30],

15-29 yaş grubunda olan seyircilerin %60 oranında olduğu, Bozdemir'in (1998) yaptığı araştırmada [16], seyircilerin %74'ünün 15-25 yaş grubuna ait olduğu, şahin (2003)'in çalışmasında [31], 14-30 yaş arası seyircilerin oranının %73,1 olduğu, Karagözoğlu ve Ay'ın yaptığı araştırmada [32], 15-25 yaş grubundaki seyircilerin oranının %58 olduğu, Gültekin ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada [18], seyirci yaşı ortalamasının 20,71 ve Kayaoğlu'nun yaptığı araştırmada [19], seyirci yaş ortalamasının 24,49 olduğu bulunmuştur. Enerji yüklü bir varlık olarak insanın bu mevcut enerji akışı, kimi zaman yıkıcı şekillerde patlak verirken, kimi zamanda uyumlu ve yaratıcı biçimde ortaya çıkabilmektedir. Özellikle genç insan gruplarındaki enerjinin şiddet eylemlerine dönüşmeden, sosyal hayata adapte edici, yapıcı yollara yönlendirilmesi, bu gençlerin gerek aile gerekse toplum içinde yaşamış olduğu baskılar yüzünden oluşan negatif duygularını, spor yaparak atması, şiddet uygulamadan yaşayacağı bir hayatın getireceği pozitifliği önemsemesi çok önemlidir. Bu ancak bireyin çok küçük yaşlardan itibaren spor yapması, daha ilköğretim döneminde onunla tanışmış olmasıyla olanaklıdır [33]. Taraftarların eğitim durumları da yaşları ile paralellik göstermekte, her iki takımında en fazla lise mezunu oldukları görülmektedir. ağlayan ve Fişekçioğlu'nun [34], yaptığı çalışmada futbol seyircisinin en yüksek %35'inin lise mezunu olduğu ve yapılan küfürlü, şiddet içeren davranışlara katılma yönünden yine lise öğrencilerinin en yüksek frekansa sahip olduğu saptanmıştır. Adanaspor taraftarlarının daha çok ortaokul ve lise mezunu oldukları, Adana Demirspor taraftarlarının ise daha çok üniversite mezunu oldukları görülmektedir. Taraftarların meslek dağılımları incelendiğinde, her iki takımın taraftarlarının da yüksek oranda serbest meslek sahibi olduğu görülmüştür. Ancak, Adana Demirspor taraftarlarının serbest meslek sahibi olanları, Adanaspor'dan fazladır. Taraftarların gelir dağılımına bakıldığında işsizlerin büyük çoğunlukta olduğu ve Adanaspor'da işsizlere daha çok rastlandığı görülmektedir. Bu durumun, diğer verilerle birlikte düşünöldüğünde taraftarların büyük oranda öğrenci olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak şunu da ifade etmek gerekirse, gelir dağılımındaki adaletsizlikler ve farklı kesimler arasında derinleşen uçurum bireysel anlamda anemiye yol açmakta, özellikle toplumun alt kesimlerini oluşturan kitlelerde kin ve öfke birikimi yaratmaktadır. Sportif alanlar ise bu kitleler için deşarj olabilmek imkânı sağlamaktadır. Her ne kadar yanlışta olsa, toplumun büyük bir kesimi stadyumları rahatça bağırılan, küfür edilebilen, istenildiği gibi davranarak stres atılabilen dokunulmaz yerler olarak algılamaktadırlar [7]. Eğitim düzeyinin düşük olduğu ve sosyo-ekonomik bakımdan sıkıntı içinde yaşayanların şiddete daha çok eğilimli oldukları yönünde literatürde bulgular mevcuttur [16,20]. Taraftarların şiddet olaylarına karışma durumuna bakıldığında, Adanaspor taraftarlarının yarıya yakınının şiddet olaylarına karıştıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Bu spor kulübünün Adana Demirspor Kulübü taraftarlarına göre daha genç ve daha fazla öğrencilerden oluştuğu göz önünde tutulursa, genç kesimin şiddete daha eğilimli oldukları söylenebilir. Van der Brug'un çalışmasında [35], şiddet içindeki gençlerin sorunlarından ilki, sorunlu okul yaşantısı, ikincisi ise etkili ana-baba denetiminin olmaması olarak açıklanmaktadır. Bu sorunlu gençliğin taraftar grupları içinde daha saldırgan davranışlar sergilemeye neden eğimli olduklarını spor sosyolojisi açısından açıklamaya çalışırsak, kitlesel bir yapı içinde, bastırılmış duyguların açığa çıkması ve şiddete yönelmesidir diyebiliriz. Kitle içinde "içgüdüleri ile hareket eden bir mahlük" haline gelen insan, toplumsal kontrol mekanizmalarını işletemez hale gelmekte ve bunun sonucunda bastırılmış ya da en azından dizginlenmiş güdüler açığa çıkılmaktadır. Bu durumun en açık kanıtı, stadyumlarda kimi zaman rakip takım oyuncularına, ya da rakip takım seyircilerine, kimi zaman da hakemlere, takım idarecilerine yönelik "retorik saldırganlık" ta ve kimi durumda cinsel ağırlıklı küfürlerde görülmektedir [36]. Özellikle taraftar grupları içindeki gençler, saldırganlık eğilimlerini denetlemeyip ekip başlarını da taklit ederek saldırgan tutum ve davranışlar sergilemektedirler. Taraftar gruplarına dahil olan

kişilerin olmayan kişilere göre daha saldırgan oldukları gözlenmektedir [13]. Koçer tarafından, Kayseri’de faaliyet gösteren futbol derneklerine üye olan taraftarların şiddet ve holiganizm eğilimlerini saptamak için yapılan çalışmada 18 yaşından küçük taraftarların diğer yaş gruplarına göre daha fazla şiddet ve saldırganlık eğilimi içinde oldukları belirlenmiştir [23]. Çağlayan ve Fişekçioğlu’nun yaptığı çalışmada [34], yapılan küfürlü şiddet içeren davranışlara katılma yönünden lise öğrencilerinin en yüksek frekansa sahip olduğu saptanmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü’nün hazırladığı “Sporda Şiddete Etki Eden Faktörler, İstatistikler ve Çözüm Önerileri” başlıklı raporda, literatürde yapılan çalışmaları ve bu çalışmamızın verilerini destekleyen data yer almaktadır. Bu rapora göre; 2011–2012 sezonunda Futbol, Basketbol ve Voleybol karşılaşmalarında 2177 yasal işlem yapılmıştır. Bunlardan 463 işlem ile (%32) öğrencilerin en yüksek oranı oluşturduğu ve bu grubun suç işleme ve işlem görme bakımından en yüksek seviyede olduğu belirtilmektedir [37]. Adana Demirspor ve Adanaspor taraftarlarının şiddet eğilimlerine yönelik hazırlanan soruların faktör yapıları incelendiğinde; “savunmaya hazır yapı” ve “sinirli yapı” arasında anlamlı fark bulunmuştur. Adanaspor taraftarlarının Adana Demirspor taraftarlarına göre daha sinirli ve savunmacı yapıya eğilimli oldukları söylenebilir. Şiddete eğilimli taraftarların, savunmacı bir yapı içinde olmaları, psikolojik olarak karşıdan da şiddet görecekleri algısı içinde olmalarıyla açıklanabilir. Diğer faktör yapılarında her iki takım arasında anlamlı fark olmamasına karşın, Adanaspor taraftarlarının daha kavgacı, tartışmacı ve genelde sakin yapıya sahip oldukları belirlenmiştir. Hem şiddete eğilimli olmaları hem de sakin yapı içinde olmaları çarpıcı bir bulgu olarak karşımıza çıkmıştır. Günlük yaşamlarında soğukkanlı ve ağırbaşlı olan bireylerin, kalabalık psikolojisinde taşkın davranışlara katılmaktan, kendini kontrol edemedikleri sık sık görülmektedir. Bu topluca bir heyecanın, bir ruhsal deşarjin belirtisidir [38]. Grup süreçleri incelenirken sadece kişilik, cinsiyet, liderlik gibi bireysel temelli faktörlere odaklanmak; sosyal davranışların nedenlerini açıklamada yetersiz kalabilir. Çünkü grup süreçleri üzerine çalışan pek çok sosyal psikolojik kuramın da vurguladığı gibi, kişiler grubun içinde farklı davranabilirler ve diğer grup üyelerinin psikolojik ve davranışsal özelliklerine uyma eğilimi gösterirler. Spor kalabalığı, toplumda açıkça ifade edilebilen gruplardan biridir, üyeleri ortak bir hedefi paylaşır ve ortak bağları vardır. Kalabalığın şiddetini açıklamaya çalışan kuramlardan biri olan sosyal kimlik kuramına göre, kalabalığın içindeki dostluk, diğer grup üyelerinin nasıl değerlendirildiği, diğer takımların taraftarlarının nasıl tanımlandığı ve kalabalığın üyelerin benlik saygılarına olan katkıları, kalabalık davranışını belirleyen önemli etmenlerdir [39]. Granta adlı İngiliz edebiyat dergisinin yayıncısı Bill Buford’un, “Şiddet Manyakları Holiganların Arasında” başlıklı kitabı üzerine Newsweek gazetesinde çıkan bir eleştiride şunlar yer almıştır: “Buford’a göre fanatizm ve aşırı milliyetçilik bahane, çoğu işi ve ailesi olan bu serserileri çılgına çeviren şey şiddet’ten başkası değildir. Buford’un, gözlemlediği kişiler, tek başlarına olduğu sürece iyi huylu gibi görünüyorlar. Çok daha çarpıcı olanı Buford’un, holiganlara katıldıktan sonra bizzat şiddet kullanılmaya ayardığı farkına varmış olması; bayağılık hepimizin içindedir. Bu ne bir içgüdü, ne de bir dürtüdür, fakat çoğumuz için şiddetin bir çekiciliği vardır. Bir çeşit hırs diyebiliriz buna, yani karanlık tarafımızı doyuma ulaştıracak bir araç. Buford için bu tür zorbalıkların fakirlik ve toplumsal baskı ile de ilişkisi yoktur. Ona göre bundan da öte, birey benliğini daha büyük ve tehlikeli bir güce teslim eder. O bireyler, sıradan birey olduklarının farkına ne kadar varılırsa o kadar ürkütücü olmaktadır” [39].

Hiçbir toplum o veya bu şekilde değişime uğramaksızın sürekli bir şiddet ortamında bulunamaz. Ama şiddet olaylarının meydana geldiği her toplum, belli bir süre sonra şiddete alışmakta ve şiddet eylemleri ile ilgili haberlere duyarsızlaşmaktadır. Sporda şiddete alışmadan etkin önlemlerin alınması ve uygulanması yaşamsal bir öneme sahiptir.

KAYNAKLAR

1. Huizinga J. Oyunun toplumsal işlevi üzerine bir deneme, (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay), Ayrıntı yayınları, İstanbul, 1995.
2. Amman MT. Sporun toplumsal dinamikleri, Editör: Leyla Tavacıoğlu, Birgül Arslanoğlu, Spor bilimlerinde güncel yaklaşımlar, İTÜ Beden Eğitimi, İstanbul, 2008.
3. Aydın MB, Hatipoğlu D, Ceyhan Ç. Endüstriyel futbol çağında taraftarlık, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 2008, 26; 289-316.
4. Eker GÖ. Futbolun dayanılmaz çekiciliği, büyülenen taraftar portresi, fanatizm ve Beşiktaş, Milli Folklor Kültür ve Araştırma Dergisi, 2010, 22 (85):173-182.
5. Arslanoğlu K. Futbolun Psikiyatrisi, İthaki Yayınları, İstanbul: 2005.
6. Kerr JH, Kock H. Aggression, violence and the death of a Dutch soccer hooligan: a reversal theory explanation, Aggressive Behavior, 2002, 28:1-10.
7. Kırac E. Futbolda şiddet ve çıkış yolları üzerine bir deneme, Erişim adresi: <http://www.sporhukuku.org.tr/makaleler/103-futbolda-iddet-ve-ck-yollar-uezerine-bir-deneme-averkan-krac.html>. Erişim tarihi: 27 Mart 2013.
8. Baron RA, Richardson, DR. Human Aggression, 2th ed., Plenum Press, Newyork, 1994.
9. Michaud Y. Şiddet, (Çev: Cem Muhtaroğlu), İletişim Yayınları, İstanbul, 1986.
10. Erten Y, Ardali C. Saldırganlık, şiddet ve terörün psikososyal yapıları, Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi, 1996, 6(7):143-163.
11. Sekot A. Violence in sports, European Journal for Sport and Society, 2009, 6(1):37-49.
12. TBMM Spor Kulüplerinin Sorunları ile Sporda Şiddet Sorununun Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Komisyonu Raporu, Mart 2011. Erişim adresi: http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/denetim/spor/belgeler/ss733_spor_araskom.pdf. Erişim tarihi: 01.05.2013.
13. Giresunlu G. Şike Şike Futbol, 1. Baskı, Destek Yayınevi, İstanbul, 2011.
14. Çepe K. Futbol müsabakalarında seyircilerin saldırganlıkları ve şiddet sebepleri üzerine bazı araştırmalar, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1992.
15. King A. The end of the terraces: The transformation of English football in 1990's. London: Leicester University, 1998.
16. Bozdemir M. Futbol fanatizminin sosyolojik açıdan tahlili, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998.
17. Yüksel H, Doğan B, Morali S, Acar MF. Futbolda şiddetin toplum bilimsel boyutları, Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim ve Teknolojisi Dergisi, 1998, 5(1):22-26.
18. Gültekin O, Doğan M, Doğan A, Eylen B. Futbol sahalarında şiddet ve emniyet güçlerinin tutumu üzerine bir araştırma, 21.Yüzyılda Polisin Eğitimi Sempozyumu, EGM Yayınları, Ankara, 2000, 749-754.
19. Kayaoğlu AG. Futbol Fanatizmi, Sosyal Kimlik ve Şiddet: Bir Futbol Takımının Taraftarlarıyla Yapılan Çalışma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Sosyal) Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2000.
20. Kılıçgil E. Futbol taraftarlarının şiddet ile ilgili tepkilerinin psiko-sosyal boyutları, Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu SPORMETRE Dergisi, 2003, 1(1):21-29.
21. Çetin H. Öğrenci ergenlerin şiddete yönelik tutumları, yaş ve cinsiyete göre bir inceleme, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.
22. Çağlayan HS, Çetin MÇ, Şirin EF. Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik-kültürel yapısının şiddet eğilimindeki rolü, Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 2005, 7(2):15-24.
23. Koçer M. Futbol derneklerine üye olan taraftarların şiddet ve holiganizm eğilimlerinin belirlenmesi: kayseri örneği. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012, 32: 111-135.
24. Şanıvar R. Adana'da sporun dünü ve bugünü. Yel Matbaası, Adana, 1991.
25. Erişim Adresi: <http://www.adanaspor.com.tr/kurumsal.html>. Erişim Tarihi: 05.06.2013.
26. Erişim Adresi: <http://www.adanademirspor.org.tr/kulubumuz.asp>. Erişim Tarihi: 05.06.2013.
27. Yıldırım Y, Uçar M. Memleket futbolunun iki (paralel) aynası: Adana Demirspor – Adanaspor, Editör: Behçet Çelik, Adana'ya kar yağmış. 4.Baskı, Eylül İstanbul, 2012. 431-445.
28. Kapıcıoğlu İ. Üniversite öğrencilerinin şiddet algısı, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008.
29. Acet M. Futbol seyircisini fanatik ve saldırgan olmaya yönelten sosyal faktörler, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2001.
30. Taşğın Ö. Fenerbahçe futbol seyircisinin sosyo-ekonomik profili, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2000.
31. Şahin HM. Sporda şiddet ve saldırganlık, Nobel Basımevi, Ankara, 2003.
32. Karagözoğlu C, Ay SM. Futbol seyircisinde saldırganlık eğilimleri, (İstanbul örneği), Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim

- ve Teknoloji Dergisi, 1999, 6(3):27-31.
33. Kazan B. Türkiye’de futbol, fanatizm ve şiddet, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.
 34. Çağlayan HS, Fişekçioğlu İB. Futbol seyircisini şiddete yönelten faktörler, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2004,12:101-110.
 35. Van der Brug HH. Football hooliganism in Netherlands, In R. Gulianotti, N. Bonney and M. Hepworth (Eds.), Football, violence and social identity, London: Routledge, 1994.
 36. Le Bon G. Kitleler psikolojisi, (Çev: Yunus Ender), Hayat Yayınları, İstanbul, 1997.
 37. Erişim adresi: <http://www.memurlar.net/haber/303937/>. Erişim Tarihi 12.06.2013.
 38. Saçaklı M. Psikolojik ve sosyolojik açıdan sporda şiddet, Olimpik Akademi Dergisi, 1(2):22-30.
 39. Hagger M, Chatzisarantis N. Social Psychology of exercise and sport, Maidenhead: Open University Press, McGraw-Hill Education, 2005.
 40. Moses R. Şiddet nerede başlıyor, (Çev: Ayşe Kul), Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi, 1996, 6(7): 23-27.